

Ірина Омельченко, Інститут
спеціальної педагогіки НАПН
України (Київ)

ХРОНОТОП КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ (НА МОДЕЛІ АНІМАЦІЙНОГО ПЕРСОНАЖА)

На сучасному етапі реформування освіти дітей із особливими потребами у контексті психічного розвитку дошкільників із затримкою психічного розвитку (далі ЗПР) важливого значення набуває формування комунікативної діяльності як активності суб'єкта, спрямованої на інших об'єктів чи суб'єктів у просторово-часовому вимірі реалізації особистості.

Хронотоп комунікативної діяльності в якості просторів комунікації, взаємодії і діалогу з Іншим включає: міжсуб'єктне спілкування з дорослими та однолітками й внутрішньосуб'єктне спілкування з улюбленою іграшкою, уявним компаньйоном, персонажами анімаційних фільмів. Часові (темпоральні) характеристики комунікативної діяльності передбачають розуміння дитиною спілкування «тут і тепер», у минулому часі й здатність реалізовувати прогноз учинків Іншого. Ціннісно-смысловий вимір хронотопу комунікативної діяльності функціонує в сфері символічного як основи породження смислів і утворення особистісних смислів, що слугують основою продукування благ для Іншого та для себе. (І. Омельченко) [3].

Мета тез полягає в теоретичному обґрунтуванні актуальності дослідження хронотопу комунікативної діяльності дошкільників із ЗПР із Іншим у культурі. Комунікативна діяльність дитини тільки з реальним об'єктом (суб'єктом) має певну обмеженість, адже здійснюється в просторово-часовому континуумі реального буття людини. Подолання цього обмеження стає можливим через розширення взаємодії дитини з мистецтвом, де спілкування з образами – носіями культурних смислів дає дитині можливість пережити й усвідомити їх у сфері, яка подвоює реальність. Отже, культура створює можливість для безмежного розширення і пошуку дитиною ціннісно-смыслових основ власного спілкування.

В суб'єкт-суб'єктному типі відносин «Інший» розглядається не як об'єкт (об'єкти), а як подібна до себе особистість, яка наділена суб'єктивністю. При цьому ставлення до іншої особистості персоналізоване, і вона за таких обставин виступає в якості кінцевої мети, а не засобу для реалізації певних особистих завдань.

Комунікативна діяльність сучасних дітей представлена простором комунікації, взаємодії і діалогу з анімаційними персонажами (О. Вознесенська, М. Каган, Л. Найдьонова, Н. Носов, Г. Мироненко, І. Омельченко, А. Орлов, Р. Пацлаф, О. Петрунько, М. Сітцева та ін.). «Анімація» дослівно означає «олюдження», тобто процес наділення предмета душею, у сфері екранного мистецтва його доречно називати «творчим». «Мультиплікація» перекладається з грецької мови як «тиражування» – технічний момент дублювання. Дані поняття позначають різні процеси діяльності, крім того, термін «мультиплікація» є більш вузьким, технічно-орієнтованим, складає частину терміну «анімація».

Є. Попов визначає «анімацію» як вид художньої творчості, що відноситься до категорії аудіовізуальних мистецтв, відмітною особливістю якого стає «олюднення», наділення «душею» образу, створеного штучно, за допомогою різноманітних технік і засобів виразності. Необхідно уточнити, що анімація, будучи частиною аудіовізуального мистецтва, здатна існувати і без аудіоскладової, однак наявність звуку сприяє створенню більш цілісного та яскравого художнього образу [4].

В контексті формування хронотопу комунікативної діяльності у дошкільників із ЗПР важливого значення набуває розгляд взаємодії із анімаційними персонажами через призму парасоціального спілкування.

Парасоціальне спілкування означається в медіапсихології як уявлювана безпосередньо (face-to-face) взаємодія, що виникає між медіаперсонажем і його аудиторією [2]. Поведінка цих персонажів у ході кожної інтерактивної події (у нашому випадку демонстрації анімаційного серіалу) допомагає глядачеві сформулювати думку про цей персонаж, яка потім переноситься в наступний парасоціальний епізод взаємодії.

Дослідницею О. Вознесенською виявлений механізм підміни реального міжособистісного спілкування дитини парасоціальними відносинами, для яких характерний розрив емоційності й участі в події, який характеризується тим, що в життєвому світі дитини починає переважати тенденція просторового руйнування єдності хронотопу «тут і тепер»: переживаючи емоції слідом за екранною реальністю, залучаючись до неї без реальної участі, вибудовуючи відносини з медіаперсонажами «там» у віртуальному світі, дитина інтенсивно живе «не тут» [1]. Позаяк, при цьому навколишній простір віртуалізується, адже на нього починає переноситися легкість життя «не тут», яка не вимагає особистої участі, дій, докладання зусиль опиратися реальності, відповідальності за її впорядкування і необхідності власних внесків у неї.

Таким чином, простий перегляд анімаційної продукції може провокувати виникнення парасоціальних стосунків із медіаперсонажем і сприяти формуванню хронотопу комунікативної діяльності з реальними дорослими та однолітками за принципом «не тут». На часі є нагальним розроблення технології формування комунікативної діяльності із анімаційним персонажем, яка б передбачала особисту участь дошкільника, ініціацію комунікативних дій, докладання зусиль у процесі спілкування та моделювання способів взаємодії з іншими людьми. Такий стан зумовлює необхідність спільної роботи фахівців, зокрема передбачає тісну взаємодію психолога, педагогічних працівників і батьків із попередження негативних наслідків впливу екранного мистецтва та обґрунтування і розроблення технології формування хронотопу комунікативної діяльності з анімаційним персонажем. Відтак, перспективу подальших наукових розвідок, ми вбачаємо, в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації технології формування хронотопу комунікативної діяльності, зокрема з анімаційним персонажем у дітей із ЗПР на етапі середнього та старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вознесенська О. Л. Вікові особливості взаємодії дитини з медіа в родинному контексті / О. Л. Вознесенська // Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці з дня народження Г. С. Костюка 1920

квітня 2010 року. – Т. II. – К. : ДП „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – С. 30–35.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник для студентів педагогічних коледжів / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр Вільної Преси, 2014. – С. 267.
3. Омельченко І.М. Психолого-педагогічні основи діагностики і формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку: навчально-методичний посібник / І.М. Омельченко; Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. – Полтава: ТОВ „Фірма „Техсервіс“, 2015. – 185 с.
4. Попов Е. А. Анимационное произведение: типология и эволюция образных средств: автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.09 / Е.А. Попов. – Санкт-Петербург, 2011. – 20 с.